

*Мельничук М. О., асистент кафедри
загальнотеоретичних і приватно-правових дисциплін
Вінницького національного аграрного університету*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ТОВАРИСТВА ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА УСРР В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Зародження УТЧХ проходило на фоні синхронного існування в Україні червонохресних організацій декількох державних утворень. Так станом на 1918 р. тут продовжували функціонувати комітети Південхреста колишньої Російської імперії. Водночас у період національно-визвольних змагань, в останні дні існування Центральної Ради, було започатковано Українське ТЧХ. 20 листопада 1918 р. більшовицька влада заснувала Російське ТЧХ (Росхрест). Така ситуація не влаштовувала більшовиків, які прагнули об'єднати означені організації та встановити повний контроль за їх діяльністю. Тому із встановленням більшовицької влади в Україні декретом РНК УСРР від 14 березня 1919 р. було засновано Особливий Комітет Українського Червоного Хреста. На цей орган покладалося завдання реорганізації червонохресних організацій в єдиний Український Червоний Хрест та виконання функції управління і контролю за його діяльністю. До складу Особливого Комітету входили по 2 представники від Українського і Російського ЧХ та по 1 представнику від Наркомохорони здоров'я, ВУЦВК, місцевого (Київського) виконкому. У його підпорядкування переходили всі установи та майно червонохресних організацій. Особливий Комітет зобов'язаний був доповідати про свою діяльність РНК УСРР та звітувати на Другому організаційному з'їзді, на якому з обранням Головної управи ЧХ мав припинити свою діяльність [1, Ст. 287].

13 липня 1920 р. РНК УСРР та Наркомздоров'я оприлюднили постанову «Про Український Червоний Хрест». Аналіз цього документу свідчить, що він спрямовував діяльність організації на надання «захисту

хворим і пораненим червоноармійцям (дітям і втікачам)» [2, Ст. 376]. На нашу думку, такий підхід більшовиків до організації УТЧХ суперечив принципам та меті діяльності червонохресних організацій загалом. Тобто, вже із часу свого заснування, ця організація створювалася за класовим принципом.

З метою встановлення тісного зв'язку між УТЧХ і пролетарськими організаціями та необхідністю посилення більшовицького впливу на товариство 27 квітня 1921 р. ВУЦВК прийняв постанову «Про поповнення складу Головної Управи Українського Червоного Хреста». Відповідно до цієї постанови до складу товариства повинні були ввійти: 3 представника Південного Бюро Всесоюзної центральної ради професійних спілок; 2 – від комісії незаможних селян; 2 – від Червоної Армії; представник від народного комісаріату охорони здоров'я та від народного комісаріату соціального забезпечення [3, Ст. 217] Таким чином, склад Головної Управи Українського Червоного Хреста формувався не за професійною ознакою, а за класовою.

Аналіз узаконень та розпоряджень радянського уряду 20-х років ХХ ст. свідчить, що протягом цього часу відбувалося унормування діяльності Українського Червоного Хреста. Так 4 січня 1922 р. Президією ВУЦВК було затверджено Статут Українського Червоного Хреста. Цей документ складався з восьми розділів, у яких визначалися мета і завдання товариства, його права та обов'язки, склад, органи управління та їх повноваження, порядок звітності. Згідно із статутом ТУЧХ створювалося з метою надання лікарської, санітарної, продовольчої та іншої допомоги хворим і пораненим військ Української або союзної армії й населенню в районі діяльності товариства. Крім того, товариство піклувалося «за військовополоненими української, союзних і ворожих армій, а також за інтернованими громадянами і населенням окупованих країн і земель» [4, с. 17]. Для управління справами всього ТУЧХ були створені органи – Головна управа товариства та Загальні збори представників місцевих відділів. Відповідно до розділу VII статуту Головна управа мала право доручити виконання окремих

завдань призначеним Уповноваженим управи. Щоправда, жодних вимог до зайняття цієї посади у статуті не зазначалося. На місцях управління справами товариства здійснювали управи відділів та загальні збори членів відділів.

Важливим для унормування діяльності УТЧХ стало ухвалення 3 лютого 1926 р. ВУЦВК та РНК УСРР «Положення про Товариство Червоного Хреста УСРР», яке в подальшому стало основою для нової редакції Статуту від 27 травня 1927 р. Ці два документи визначали загальні засади діяльності Товариства Червоного Хреста УСРР, склад та повноваження його органів управління, порядок вступу та вибуття, права та обов'язки членів. У цих документах прямо зазначалося, що Товариство Червоного Хреста УСРР перебуває під контролем Президії ВУЦВК та повинно погоджувати свою діяльність з органами охорони здоров'я. Зауважимо, що було встановлене обмеження товариству у наданні допомоги іноземцям, яка надавалася їм лише з дозволу Президії ВУЦВК. Водночас вважаємо прогресивною преамбулу Статуту, яка ґрунтувалася на нормах міжнародного права та зобов'язувала Товариство керуватися у своїй діяльності Женевською та Гаазькою конвенціями, постановами міжнародних конференцій Червоного Хреста, що визначали правові основи надання медичної допомоги військовополоненим.

Відповідно до Положення про Товариство Червоного Хреста УСРР від 3 лютого 1926 р. установи Товариства створювалися на всій території УСРР з ініціативи не менш як 25 громадян. УТЧХ та його філії мали статус юридичної особи. Вони могли набувати та заставляти майно; брати на себе зобов'язання, що стосувалися їхньої діяльності; бути позивачем, або відповідачем у суді; набувати майно за заповітом або у дарунок; укладати договори; брати кредити; видавати вексельні та інші зобов'язання; відкривати рахунки та створювати підприємства. З цього часу окружні комітети УТЧХ набули права автономного господарювання. Окружним філіям передавалося у власність все майно та кошти, які знаходились на території їхніх округів. Щоб надати змогу комітетам на місцях розвивати свої

господарства та отримувати кредити, Центральний Комітет взяв на себе всі зобов'язання із заборгованості. У 1926-1927 рр. Держбанк ліквідував будь-яку заборгованість УТЧХ [5, с. 3-4]

Статут 1927 р. чітко визначав центральні і місцеві органи Товариства та їх компетенцію. Зокрема центральними органами УТЧХ були Всеукраїнський з'їзд, Центральний комітет, Президія Центрального комітету, Ревізійна комісія Центрального комітету. Управління на місцях здійснювали окружні філії та місцеві комітети [5, с. 5]

У нормативно-правових актах уряду УСРР, які закріплювали правовий статус УТЧХ, простежувався класовий підхід у визначенні мети діяльності цієї організації. Склад керівних органів та членів УТЧХ формувалася також не за професійною ознакою, а за класовою. Все це свідчило про існування повного державного контролю за діяльністю червонохресної організації УСРР.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Об учреждении Особого Комитета Украинского Красного Креста (декрет) // Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Украины за 1919. – К. : Т-во «Печатная С. П. Яковлева», Золотоворотская, № 11, 1919. – 580 с. – (Офіційне видання Народного комісаріату юстиції)

2. Про Український Червоний Хрест : Постанова Ради Народних Комісарів від 13 липня 1920 р. // Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України за 1919-1920 рр. – Харків : Правительственная типография. Конторская улица №21-23, 1921. – 790 с. – (Издание Народного Комиссариата Юстиции УССР. Харьков, 1921 г.)

3. О пополнении состава Головной Управы Украинского Червоного Креста // Збір законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України за 1921 р. – Харків : Вторая Советская типогр., Гончар. бульв. №6/2, 1921. –

703 с. – (Издание Народного Комиссариата Юстиции УССР. – Харьков, 1921 г.)

4. Статут Українського Товариства Червоного Хреста від 4 січня 1922 р. // Збірник узаконень та розпоряджень робітничо-селянського уряду України. – 1922 р. – січень. – Додаток до ч.1.

5. Звіт про діяльність Українського Товариства Червоного Хреста за 1925/26 р. – Харків: Видання Центр. Комітету ЧХ УСРР, 1927. – 68 с.